

2. PERCEPȚIA STANDARDULUI ECONOMIC DE VIAȚĂ

Silvia IFTIMIE
Ilie SANDU
Gheorghe SOCOL

Ca ființă socială, omul s-a desprins de mediul natural pentru a-și duce existența într-un cadru artificial creat prin propria sa activitate: mediul social. Prin aceasta, trebuințele originare ale antropoidului au încetat să mai fie trebuințe pur biologice și au devenit necesități noi, sociale. Satisfacerea lor nu se mai realizează printr-un contact nemijlocit între om și natură ci prin intermediul unor raporturi mijlocite de cultură. Cum zona biologicului rămâne și în cazul omului stratul primordial al ființei, impactul trebuințelor materiale asupra calității vieții este covârșitor. Motiv pentru care exceptând cazul unor considerente metodologice speciale, descrierea calității vieții trebuie să înceapă cu această componentă.

În cadrul cercetării întreprinse, vom urmări componentele materiale ale calității vieții: venituri, locuință, înzestrarea gospodăriei, servicii.

a. Veniturile

Cercetările privind calitatea vieții pornesc de la ipoteza de bunăsimț care postulează existența unei puternice legături între nivelul venitului și nivelul calității vieții. Vorbind în general, ipoteza se confirmă, venituri mai „mari” însemnând posibilități suplimentare de dobândire a unor bunuri și a unor valori care asigură satisfacerea trebuințelor materiale și spirituale ale oamenilor.

Pe întregul eșantion, venitul mediu al respondenților a fost de 3 209,80 lei/lună* (numai pentru subeșantionul țărani era de 2 456 lei/lună). Venitul mediu pe o persoană a fost de 1 858 lei/lună. Detaliat, în funcție de veniturile lunare pe o persoană, în momentul cercetării aveau următoarea structură:

* Lunile de referință au fost mai și iunie 1990.

Nivelul veniturilor lunare pe o persoană din gospodărie (lei)	% din eșantion
pînă la 500 lei	6,5
500—1000 lei	13,9
1 000—1 500 lei	24,3
1 500—2 000 lei	23,5
2 000—2 500 lei	15,9
2 500—3 000 lei	8,3
3 000—4 000 lei	5,3
4 000—5 000 lei	1,4
peste 5 000 lei	0,9

Venituri mai mici, de sub 1 500 lei lunar pe o persoană, au țăranii (în proporție de peste 70%), muncitorii (circa 50%), casnicele (circa 60%), în timp ce din grupul maiștri-tehnicieni aproape 70% și intelectuali circa 80% au veniturile de peste 1 500 lei.

O diferență sensibilă de venit se constată și în funcție de mediul rezidențial. În timp ce venitul mediu lunar pe gospodărie este în mediul urban de 3 460,50 lei și pe un membru de familie de 2 037,74 lei, în mediul rural veniturile respective sînt de 2 869,34 lei și 1 615,24 lei, în condițiile în care numărul mediu de persoane ca și numărul mediu de persoane ocupate din gospodărie sînt mai mari.

Raportate la necesități, persoanele investigate și-au evaluat veniturile după cum urmează :

10,3% le-au apreciat ca situîndu-se sub strictul necesar ;

50,3% le-au considerat la limita strictului necesar ;

30,1% au estimat că veniturile lor depășesc într-o măsură această limită ;

4,4% au considerat că veniturile le permit să aibă tot ce le trebuie, fără constrîngereri și sacrificii *.

Evident, evaluarea adecvării veniturilor la trebuințe variază în raport cu mărimea venitului pe un membru de familie. Veniturile mici, de sub 1 000 lei lunar pe un membru de familie, sînt considerate insuficiente sau la limita necesităților de circa 70% din persoanele intervievate. Numai veniturile de peste 3 500 lei lunar pe o persoană se situează din punctul de vedere al majorității populației investigate, peste limita necesităților minime. Or, la astfel de venituri nu au acces decît în jur de 5% din populația cercetată. Dacă luăm în considerație și parametrul socio ocupațional, vom observa că numai intelectualii își situează majoritar veniturile peste limita necesităților.

Comparînd, în măsura posibilului, datele referitoare la estimarea veniturilor în raport de necesități obținute de noi cu cele ale cerce-

* Diferența pînă la 100,0, de 4,9%, o reprezintă nonrăspunsurile.

tării similare din 1980¹, obținem unele semnificații suplimentare. Operînd anumite corecții pentru a face posibilă comparația între rezultatele obținute de cele două cercetări, a rezultat următoarea distribuție a percepției veniturilor (folosim terminologia utilizată în lucrarea din 1980).

Nivelul standardului economic	Muncitori		Cadre medii		Intelectuali	
	1980	1990	1980	1990	1980	1990
	‰		‰		‰	
Strictul necesar	26,6	59,8	19,5	48,8	13,2	41,8
Standardul moderat	56,6	26,0	56,7	40,1	48,0	47,1
Standardul ridicat	16,7	2,0	23,7	3,2	38,8	4,6

Pentru lectura tabelului, precizăm că, în înțelesul cercetării din 1980, standardul moderat este echivalent cu un venit care permite cheluielii peste strictul necesar dar modest (haine mai bune, mobilă mai bună, uneori economii, nu însă și casă, mașină, articole lux etc.), iar standard ridicat venituri ce depășesc și mai mult necesitățile (inclusiv casă, mașină etc.).

După cum se vede, în 1990, față de 1980, s-a produs o deplasare accentuată a veniturilor spre limita strictului necesar la toate cele trei categorii socioprofesionale. Reflectînd sărăcirea continuă pe care a cunoscut-o societatea românească în ultimul deceniu, peste jumătate în cazul muncitorilor și aproape jumătate în cazul celorlalte categorii socio ocupaționale au ajuns să se situeze la limita strictului necesar.

O particularitate a veniturilor populației din România este prezența frecventă în structura acestora (mai exact spus, în eșantion în 80% din cazuri), într-un procent ce diferă de la o categorie socioprofesională la alta, pentru a putea fi aproape nul în cazul tehnicienilor, funcționarilor și intelectualilor, a venitului obținut din cultivarea pămîntului. O cauză a acestei situații sînt legăturile încă puternice ale unei populații urbane și industriale plecate doar de o generație de la sat și din agricultură. E vorba deci de niște reziduuri tradiționaliste de comportament. A doua cauză ne trimite la necesitatea dobîndirii de către populație, datorită penuriei cronice, a unor surse proprii de bunuri alimentare. Deci o motivație economică. Media anuală a veniturilor bănești obținută de pe terenurile agricole în folosință este de 398,89 lei (e vorba de anul 1989). Ea este firește mai mare la sat și foarte mică la oraș și, de asemenea, mai mare în cazul țăranilor și persoanelor de peste 60 ani.

Concluzionînd, autoestimarea relației între venituri și trebuințe evidențiază existența unei tendințe de grupare a populației (și, avînd în vedere reprezentativitatea eșantionului, a populației întregii țări) studiate spre jumătatea inferioară a scalei cu care s-a operat, între

¹ Cătălin Zamfir (coord.), *Indicatori și surse de variație a calității vieții*, București, Editura Academiei, 1984, p. 83.

diferitele categorii socioprofesionale și zone rezidențiale apărând diferențieri minime. Rezultă astfel o slabă stratificare socială din perspectiva estimării veniturilor. Întrezărim în acest tablou roadele funestei politici omogenizante duse de vechiul regim. Funestă pentru că, așa cum se vede și din cele de mai sus, era o omogenizare în sărăcie și pentru că elimina motivația care stă la baza emulației dintre agenții economici și sociali, adică cea mai importantă pîrghie a progresului.

În eșantionul studiat, 19,40% din subiecți au avut pe cineva în familie care a lucrat la CAP în anul 1989. Această activitate a adus familiei respective, după spusele celor intervievați, în medie 582,94 lei, 313,09 kg cereale, 38,69 kg legume, 9,10 kg fructe, 43,50 kg alte produse, ceea ce reprezintă foarte puțin, chiar admitînd că cifrele indicate ar trebui corectate prin adaos. Totuși este de menționat că produsele obținute de pe urma activității în CAP, cumulate cu cele recoltate de pe terenurile în folosință (care au desigur contribuția decisivă), au asigurat necesitățile de consum parțial, în totalitate sau chiar cu excedent pentru 29,20% din eșantion.

Dacă restrîngem analiza acestui aspect numai la subeșantionul de țărani, atunci, de pe urma activității în CAP anul trecut s-au obținut în medie următoarele: bani 790,10 lei, cereale 79,61 kg, ceva mai mult dar tot departe de necesitățile unei familii.

b. Locuința

Între obiectele fără de care existența omului este de neconceput, locuința se află pe unul din primele locuri. De-a lungul timpului, caracteristicile ei funcționale s-au perfecționat continuu, ea fiind atît expresia cît și condiția unei anumite calități a vieții. De aceea, studierea condițiilor de locuit este obligatorie pentru determinarea calității vieții în România de azi.

Ca și în cazul altor dimensiuni ale calității vieții, și de această dată informațiile pe care le utilizăm sînt declarații și aprecieri ale celor intervievați. Din acest motiv unele au un grad mai mare de certitudine, fiind simple constatări factuale, altele sînt supu e efectului de distorsiune propriu anchetelor prin chestionar. Dincolo de aceste rezerve, iată însă ce a rezultat.

Populația studiată prin eșantion trăiește preponderent în locuințe de 1, 2 și 3 camere iar spațiul locuibil ce revine unei persoane este de peste 13 m², cu un minim de 11,5 m² în cazul muncitorilor și un maxim de 24,9 m² cînd e vorba de persoanele de peste 60 de ani. Țăranii, și în general persoanele din mediul rural stau mai bine, avînd locuințe cu mai multe camere și cu spațiu mai mare decît celelalte categorii socioprofesionale. Locuința caracteristică (apartament sau casă la curte) este cea de 2—3 camere, indiferent de mediul rezidențial și de categoria socioprofesională, peste 2/3 din persoanele incluse în eșantion trăind în astfel de locuințe. Conform informației obținute țăranii sînt proprietarii locuinței în proporție de peste 90% iar celelalte categorii socioprofesionale în proporții ce se situează între 44,9% (pensionarii) și 50,1% (muncitorii), excepție făcînd grupul tehnicieni-maiștri unde ponderea locuințelor proprietate personală atinge 57,1%.

De menționat existența casei de odihnă sau a casei de la țară (cu o frecvență de 9,6% în cazul pensionarilor, 12,5% în cazul persoanelor casnice și 8,5% în cazul intelectualilor), probabil moștenire.

În perioada postbelică, în domeniul habitatului la noi s-au afirmat în principal două modalități distincte de asigurare a unei locuințe. În mediul rural s-a menținut dominantă casa la curte tradițională compusă din mai multe camere. Dacă concepția structurării spațiului construit a rămas în linii generale neschimbată, în privința materialelor folosite la construcție se constată o evoluție evidentă în direcția utilizării unor materiale care conferă edificiului un grad sporit de confort. În mediul urban în schimb, s-a impus tot mai mult habitatul într-un apartament la bloc, care chiar din concepție nu se ridică în general la nivelul standardelor lumii civilizate nici ca spațiu, nici în privința confortului.

În ceea ce privește dotarea locuințelor cu dependențe (bucătărie, cămară, baie) acestea sînt mai puțin frecvente în mediul rural și mai des prezente la oraș, așa cum era de așteptat. Comparativ cu orașul, puține gospodării țărănești sau din mediul rural dispun de toate aceste accesorii ale unei vieți civilizate (17,5% în cazul țăranilor și 23,6% per total mediu rural, față de 65,1% per total urban). În afară de țărani, și muncitorii stau mai rău la acest capitol în raport cu alte categorii socioprofesionale în timp ce pensionarii și casnicele se situează la cele mai înalte cote din acest punct de vedere: 75,0% și respectiv 67,7% din locuințele acestora beneficiind de dependențele menționate.

Ca o constatare generală, menționăm că populația eșantionului apreciază cu bine și foarte bine în proporție de 71,1% locuința în care trăiește. Condițiile de locuit sînt apreciate la fel în cele două medii rezidențiale, și anume preponderent favorabil, deși există deosebiri de confort între oraș și sat în favoarea orașului, așa cum am văzut.

Dintre categoriile socioprofesionale, persoanele în vîrstă de peste 60 ani, pensionarii, grupul alte ocupații, al tehnicienilor-maiștrilor, țăranii și funcționarii, în proporție de peste 3/4, își consideră locuința bună și foarte bună. În schimb muncitorii, casnicele și tinerii sub 30 de ani beneficiază, după cum apreciază, de condiții de locuit mai puțin avantajoase, sub media pe eșantion, dar bune și foarte bune mai mult de jumătate.

c. Înzestrarea gospodăriei

Bunurile din dotarea gospodăriei constituie un indicator al standardului de viață al unei familii. În această categorie intră mai multe tipuri de obiecte: bunuri de uz casnic (mobilă, frigider, congelator, mașină de spălat, aragaz, aspirator praf, mașină de cusut etc.), obiecte din domeniul mass-media (radio, televizor, video), telefon și produse culturale sportive (bibliotecă, cărți, bicicletă, autoturism). Obiectele din primul tip sînt produse ale civilizației moderne care se substituie echipamentului tradițional folosit de om de-a lungul veacurilor, iar celelalte avînd o pronunțată tentă culturală, fiind folosite pentru comunicare, informare, deplasare și petrecerea timpului liber.

Posesia și dobîndirea acestor obiecte presupune existența resurselor financiare pentru a le cumpăra, oferta lor pe piață precum și exprimarea trebuinței culturale sau a nevoii casnice corespunzătoare.

INZESTRAREA GOSPODĂRIEI CU BUNURI DE FOLOSINȚĂ ÎNDELUNGATĂ (%)

Nr. crt.	Mediu rezidențial/ Categorie socioprofesională	Frigider	Congelator	Mașină spălat	Aspirator	Radio	T.V.	Video	Magne-ton, case tofon pick-up	Auto-turism	Telefon
1.	Total eșantion	79,2	19,3	67,1	55,4	86,7	88,0	7,7	48,1	25,9	45,8
2.	Urban	89,5	25,9	78,1	75,4	88,8	91,7	10,6	57,7	33,3	64,7
3.	Rural	65,6	10,2	52,2	28,5	84,0	83,2	3,8	35,3	15,8	20,3
4.	Țărani	61,7	7,2	47,3	17,5	82,3	82,7	3,6	26,7	10,1	15,2
5.	Muncitori	75,7	13,7	65,2	53,6	84,3	85,1	5,6	49,4	18,9	36,2
6.	Tehnicienii, maiștri	91,3	23,0	84,9	81,0	89,7	94,4	7,1	62,7	44,4	60,3
7.	Funcționari	91,8	29,9	74,2	75,3	88,7	88,7	16,5	67,0	43,3	61,9
8.	Intelectuali	94,4	36,9	81,4	80,1	94,1	95,1	13,4	69,6	52,6	79,1
9.	Alte ocupații	87,8	36,6	85,4	75,6	85,4	95,1	14,6	56,1	36,3	65,9
10.	Pensionari	94,9	26,5	76,5	83,8	92,6	94,9	9,6	37,5	27,9	83,8
11.	Casnice	87,5	31,2	78,1	65,6	89,6	91,7	11,5	40,6	21,9	62,5
12.	Sub 25 ani	62,4	16,7	49,6	43,0	81,0	77,1	5,4	52,3	15,5	31,0
13.	Sub 30 ani	69,1	14,4	57,7	47,5	82,4	82,2	5,6	55,1	15,6	31,9
14.	31—60 ani	82,4	21,2	71,6	59,0	88,0	90,4	8,8	48,1	30,6	49,2
15.	Peste 60 ani	83,1	18,0	59,0	50,3	88,5	86,3	4,9	29,0	18,0	57,9

Nivelul de înzestrare cu bunuri de folosință îndelungată a gospodăriilor cuprinse în eșantionul nostru se apropie de cel național, care la nivelul lui este inferior mediei europene la majoritatea componentelor.

O dotare peste media eșantionului este relevată de persoanele din mediul urban, în special la categoriile socioprofesionale funcționari, intelectuali, tehnicieni-maiștri, precum și la pensionari, casnice și grupele de vîrstă de peste 30 ani.

Sub media eșantionului se situează mediul rural subeșantionul țărani și grupele de vîrstă tinere de pînă la 30 ani.

Ponderea mai mică a înzestrării cu echipament și articole casnice a mediului rural, comparativ cu cel urban, se exemplifică prin considerente privind veniturile, dar și prin existența unui mod de viață legat de obiceiuri, a unui atașament mai mare față de valorile tradiționale.

Înzestrarea cu aparate de radio și televizoare, mijloacele cele mai penetrante de informare și educare nu prezintă diferențe semnificative între sat și oraș. Se observă totuși o ușoară ascendență a mediului urban, precum și a categoriilor intelectuali și pensionari, primii avînd aspirații culturale mai înalte, iar ceilalți, probabil din nevoia acută de informare, deoarece au ieșit din viața activă.

Dotarea cu aparatură video, magnetofon, casetofon, pick-up ca și cu autoturisme și telefon indică o mai bună înzestrare a subiecților din mediul urban. Pentru magnetofone și casetofone proporții peste media eșantionului întîlnim la intelectuali, funcționari, tehnicieni, maiștri și, de asemenea, la tineret, care are nevoie de mai multă mișcare, muzică și divertisment.

Subiecții investigați au răspuns și la o întrebare privind intențiile de viitor, aspirațiile lor în ce privește procurarea unor bunuri de folosință îndelungată, obiecte care pot contribui la ridicarea standardului de viață.

Aspirațiile celor investigați par a fi compensatorii față de răspunsurile date la întrebarea privind posesia bunurilor, ele fiind o proiectare în viitor a intențiilor, a opțiunilor. Satisfacerea lor este în funcție de mijloacele financiare, oferta pieței, categorie socioprofesională și vîrstă.

Intențiile de cumpărare cu ponderea cea mai mare privesc aparatura electrotehnică, mobilă, congelatorul, mașina de spălat, frigiderul, alte bunuri.

Intenții reduse, pe total eșantion, întîlnim în privința procurării de autoturisme, obiecte de valoare și înființarea unor întreprinderi particulare. În mediul urban optează pentru autoturism funcționarii, intelectuali, muncitorii, precum și tineretul. Trebuința pentru obiecte de valoare o au într-un procent mai mare intelectualii, funcționarii, pensionarii și casnicele. Intențiile de construire a unor întreprinderi particulare sînt ilustrate într-un grad mai înalt în mediul urban, fiind formulate de către intelectuali, funcționari, tehnicieni-maiștri și alte ocupații din toate categoriile de vîrstă, cu excepția subiecților de peste 60 de ani.

Subiecții chestionați au răspuns și la întrebări privind deținerea, în proprietate sau sub altă formă de pămînt, mașini și instalații de producție, animale, ateliere și magazine. Mijloacele de producție pentru lucrarea pămîntului, atelierele și magazinele sînt prezente în procente

foarte mici, ne semnificative. Trecerea la economia de piață și împrietărirea țăranilor vor duce fără îndoială la augmentarea acestor mijloace de producție prin acordarea de credite și crearea de facilități în mediul rural.

d. Serviciile

Sector important al vieții sociale, serviciile destinate populației au cunoscut în ultimii 10 ani un regres sub toate aspectele. Acest lucru s-a reflectat și în perceperea calității lor. Să urmărim pe rind situația principalelor servicii destinate populației: transportul în comun, comerțul, repararea bunurilor de folosință îndelungată, gospodăria comunală, asistența medicală și învățămîntul.

Serviciile de transport în comun au înregistrat în ultimii ani tendințe negative sub aspectul dotărilor tehnice, al asigurării mijloacelor materiale pentru întreținerea parcului de vehicule, al asigurării cu carburanți și lubrifianți de calitate. Toate acestea au determinat luarea unor decizii care au condus la înrăutățirea condițiilor de transport în comun. Printre aceste decizii se numără și renunțarea la utilizarea unor vehicule sau a unor trasee, desființarea unor curse C.F.R. pe distanțe mici, care erau însă absolut necesare, iar pentru transportul urban diminuarea frecvenței unor mijloace de transport în comun.

În tabelul următor este dată situația din anul 1989 a indicatorilor parcului de mijloace de transport urban, față de anul 1980, în comparație cu indicatorii de percepere a calității serviciilor înregistrați în 1980 și respectiv 1990.

INDICATORII PARCULUI DE AUTOVEHICULE URBANE ÎN 1980 ȘI 1989 PRECUM ȘI INDICIILE DE PERCEPERE A CALITĂȚII SERVICIILOR DE TRANSPORT ÎN COMUN

Nr. crt.	Indicatori	anii	
		1980	1989
1. Indicatori ai parcului de vehicule			
A. TRAMVAIE :			
	— vehicule total (bucăți)	2 377	2 377
	— lungime trasee (km)	854	1 414
	— indice de acoperire a traseului (bucăți/10km)	28	17
B. TROLEIBUZE :			
	— vehicule total (bucăți)	1 344	984
	— lungime trasee (km)	377	627
	— indice de acoperire a traseului cu vehicule (bucăți/10km)	36	16
C. AUTOBUZE :			
	— vehicule total (bucăți)	11 645	6 616
	— lungime trasee (km)	16 866	15 232
	— indice de acoperire a traseului cu vehicule (bucăți/10km)	7	4
2. Indicatori ai calității percepute a serviciilor de transport în comun		2,76	2,63

Sursa: *Revista de statistică* nr. 3—4/90, p. 33 și Anexa nr. 2 din *Indicatori și surse de variație a calității vieții*, București, Editura Academiei, 1984, pentru indicatori de percepție 1980.

Așadar, într-un interval de timp de 10 ani s-a înregistrat o reducere cu aproape 50% a indicelui de acoperire a traseului pentru aproape toate categoriile de vehicule urbane.

Înrăutățirea situației în sectorul serviciilor de transport urban — produsă concomitent cu înrăutățirea condițiilor tehnice și de confort ale transportului în comun interurban — a antrenat și modificări în perceperea calității serviciilor de transport în comun. Cu toate că în primele 5 luni ale anului 1990 s-au adus o serie de îmbunătățiri sectorului de transport în comun — în principal prin reînființarea unor trasee desființate — se constată totuși o ușoară diminuare a indicelui de percepere a calității acestor servicii de la $I_p=2,76$, în 1980, la $I_p=2,63$ în 1990, acest lucru datorându-se nivelului încă redus al dotărilor tehnice și mijloacelor de întreținere a vehiculelor destinate transportului în comun, precum și calității scăzute a prestației.

Situația deficitară a serviciilor de transport în comun s-a reflectat și asupra sectorului serviciilor de transport la locul de muncă, așa se explică și indicele relativ redus de percepere a calității acestor servicii înregistrat în anul 1990 ($I_p=3,24$) — însemnând doar un nivel satisfăcător al calității lor.

Funcție de gradul de implicare a diferitelor categorii socio-demografice în problemele gospodăriei, dar și funcție de frecvența cu care aceste categorii apelează la serviciile de transport la locul de muncă, de aspirațiile lor privind timpul liber, au fost înregistrate diferențe în perceperea calității acestor servicii, ceea ce se poate remarca în tabelul următor.

Indici de percepere a calității serviciilor de transport la locul de muncă, înregistrați în 1990

Indici de percepere a calității (Ip)	din care :					
	Bărbați	Femei	Populația în vîrstă de sub 30 ani	Populația în vîrstă de peste 30 ani	Muncitori	Funcționari
Total eșanșion						
3,24	3,29	3,17	3,13	3,28	3,08	3,38

Serviciile comerciale au cunoscut o depreciere în perioada 1980—1989, ca urmare a lipsei unui fond de marfă suficient atât în ceea ce privește produsele alimentare cît și în privința produselor nealimentare.

Dacă ne referim la *serviciile comerciale cu mărfuri alimentare*, reducerea substanțială a volumului fizic al desfacerilor de mărfuri la aproape toate produsele de bază a reprezentat principala caracteristică a acestora în ultimul deceniu.

Astfel, volumul fizic al desfacerilor de carne tăiată s-a redus în 1989 față de 1980 cu 51,5%, cel al desfacerilor de brînzeturi cu 39,2%, cel al desfacerilor de lapte pentru consum cu 21,9%, al desfacerilor de zahăr rafinat cu 17,7%, iar cel al desfacerilor de ulei comestibil cu 2,3%.

Măsurile luate după Revoluție — atât cele privind sistarea exporturilor de alimente, cât și cele privind importul unor alimente de bază (carne, unt, ulei comestibil, zahăr rafinat) — au determinat îmbunătățirea situației serviciilor comerciale cu alimente față de nivelul înregistrat în anul 1989.

Această stare de lucruri s-a reflectat și în perceperea calității acestor servicii, așa cum se vede din tabelul următor :

Indici de percepere a calității serviciilor comerciale
cu mărfuri alimentare

Indici de percepere a calității (Ip)	Anul 1990		
	Total eșantion	Pensionari	Populație ocupată
Total eșantion 1980			
3,03	3,07	3,20	3,06

E posibil ca aprecierile mai bune ale pensionarilor să fie legate nu numai de disponibilitatea timpului de așteptare ci și de îmbunătățirea situației în primele 5 luni ale anului 1990 comparativ cu 1989 — ei fiind cei care formează majoritatea cumpărătorilor direcți. Poziția mai critică a populației ocupate se datorează, probabil, lipsei de timp pentru aprovizionare.

Desigur, indicele de percepere a calității serviciilor comerciale cu mărfuri alimentare, înregistrate pe eșantionul general în anul 1990 ($I_p=3,07$), semnifică abia un nivel „satisfăcător” al calității acestor servicii. Se mențin încă deosebiri în aprovizionarea cu alimente a localităților urbane și rurale, indicele de percepție fiind de 3,15 și 2,96 cu ocazia investigației din anul 1990.

Lipsa din magazinele rurale a unor produse alimentare care nu pot fi obținute din producție proprie și nici nu pot fi înlocuite prin consumul altor alimente (uleiul comestibil, zahărul rafinat) explică probabil această situație.

Serviciile comerciale cu mărfuri nealimentare. Perioada cuprinsă între anii 1980 și 1989 s-a caracterizat prin reducerea volumului fizic desfăcut — atât de produse cu folosință îndelungată cât și cu folosință medie sau curentă.

Spre deosebire de situația desfacerilor de mărfuri alimentare, nivelurile desfacerilor medii lunare la o serie de produse nealimentare nu au atins — nici chiar în intervalul cuprins între 1 ianuarie și 30 mai 1990 — nivelurile înregistrate în 1980. Această situație explică și nivelul relativ redus al indicelui de percepere a calității serviciilor comerciale cu mărfuri nealimentare înregistrat în 1990, în comparație cu cel din 1980. Dacă în anul 1980 calitatea percepută a serviciilor comerciale cu mărfuri nealimentare se apropia de nivelul „satisfăcător” ($I_p=2,90$), în anul 1990 acest nivel era mai degrabă „nesatisfăcător” ($I_p=2,35$). Calitatea nesatisfăcătoare a acestor servicii este mai bine pusă în evidență de indicele subeșantionului femei ($I_{p_{femei}}=2,29$).

Serviciile de reparare a bunurilor re folosință îndelungată. Chiar dacă volumul valoric al serviciilor cu caracter industrial a înregistrat o creștere cu 0,5% în anul 1989 față de anul precedent, lipsa pieselor de schimb, a materialelor de calitate, cit și insuficiența forței de muncă calificate, au fost cauze care au condus la reducerea calității serviciilor de reparare a bunurilor de folosință îndelungată.

Dacă în 1980 s-a înregistrat pe eșantionul urban un indice de percepere a calității $I_p=2,43$ — semnificînd un nivel „relativ satisfăcător” — în anul 1990: $I_p=2,43$.

Serviciile de gospodărie comunală au cunoscut, de asemenea, un regres ca urmare a diminuării fondurilor alocate, astfel încît în intervalul 1981—1989 acestea au însumat doar 108 mld. lei, revenind în medie pe județ 292 mil. lei. Acest volum nu putea acoperi decît în mică măsură nevoile localităților privind dotările cu instalații centralizate de apă și canal, mijloace materiale de salubritate sau de modernizare a căilor de acces.

Insuficiența fondurilor necesare activității de gospodărie comunală s-a resimțit cu pregnanță în mediul rural. Astfel, dacă la sfîrșitul anului 1989, toate localitățile urbane dispuneau de instalații centralizate de distribuire a apei potabile, numai 15% din numărul localităților rurale, beneficiau de asemenea instalații. De asemenea, dacă 98% din totalul localităților urbane dispuneau de canalizare publică, numai 2% din numărul localităților rurale erau dotate cu asemenea instalații.

Chiar dacă localitățile urbane au beneficiat de servicii de gospodărie comunală mai bune în comparație cu localitățile rurale, nici aici asemenea servicii nu funcționau la un nivel satisfăcător. Spre exemplu, dacă ne referim tot la instalațiile de distribuire a apei sau de canalizare la sfîrșitul anului 1989 numai 70% din rețeaua stradală urbană dispunea de conducte de canalizare. Această situație s-a datorat în mare măsură împrejurărilor create în urma orientării cu precădere a forței de muncă din sfera serviciilor edilitare spre activitatea de constituire a noilor ansambluri de locuințe.

Degradarea serviciilor de gospodărie comunală s-a produs și ca urmare a reducerii numerice a mijloacelor tehnice necesare salubrității locuințelor. Astfel, numărul autovehiculelor de transport gunoi s-a redus în intervalul 1981—1989 cu 8%, ceea ce a făcut ca în anul 1989 să revină în medie la 1 000 locuitori numai 1,9 autovehicule, față de 2,5 autovehicule, cite reveneau la 1 000 locuitori în 1980.

Regresul înregistrat în desfășurarea serviciilor de gospodărie comunală s-a reflectat și în perceperea calității acestora, așa cum se observă din tabelul următor.

Indicî de percepere a calității serviciilor de gospodărie comunală

Sfera de cuprindere a serviciilor de gospodărie comunală	Anul 1980 Total eșantion	Anul 1990		
		Total eșantion	Mediul urban	Mediul rural
Cartier	3,74	3,58	3,54	3,63
Localitate	3,98	3,78	3,72	3,86

Serviciile de asistență medicală au înregistrat, de asemenea, o degradare, atît sub aspectul calității prestației cît și al dotărilor necesare. Chiar dacă în anul 1980 un medic asigura în medie asistența unui număr de 558 persoane, în timp ce în 1990 unui medic îi reveneau spre asistare 472 persoane, creșterea numărului mediu de persoane care reveneau unui cadru medical mediu, de la 167 în 1980 la 171 persoane în 1989, a însemnat de fapt reducerea calității prestației.

Concomitent s-a redus și numărul dispensarelor medicale de la 5 702, în 1980, la 5 246, în 1989. Dacă mai adăugăm la toate acestea și lipsa medicamentelor și a materialelor de uz medical, vom avea o imagine și mai clară asupra nivelului redus al calității acestor servicii deosebit de importante pentru om.

Asemenea stare de lucruri s-a reflectat și în perceperea calității serviciilor de asistență socială. În 1989 s-a înregistrat un indice de percepere a calității de 3,34, semnificînd un nivel aproape satisfăcător; în anul 1990 Ip a înregistrat un nivel de numai 3,18, ceea ce reprezintă o calitate percepută „aproape nesatisfăcătoare”.

Nivelul mai redus de aspirații al populației din mediul rural explică nivelul relativ mai ridicat de percepere a calității, față de situația din mediul urban.

Serviciile de învățămînt. Și aceste servicii au cunoscut în ultimul deceniu un regres considerabil datorită — în principal — politiciii greșite dusă de vechiul regim. Ca urmare, au fost desființate liceele de cultură generală, locul lor luîndu-l cu precădere liceele industriale — care nu asigurau însă nici pregătirea profesională corespunzătoare, nici pregătirea generală suficientă unui absolvent al învățămîntului mediu.

În tabelul care urmează sînt prezentate datele referitoare atît la structura unităților școlare cît și la structura cursanților.

Indicatori privind situația învățămîntului
în anul școlar 1989—1990, față de 1980—1981

Explicație	1980—1981			1989—1990		
	Nr. unități	Populația școlară		Nr. unități	Populația școlară	
		Mii	Revine la 10 000 loc.		Mii	Revine la 10 000 loc.
Învățămînt preșcolar	13467	935,7	421	12108	835,9	361
Învățămînt primar și gimnazial	14381	3308,4	1490	13357	2891,8	1249
Învățămînt liceal	971	979,7	411	981	1346,3	581
Învățămînt profesional	603	139,8	63	798	304,5	132
Învățămînt maiștri	300	28,4	13	39	1,6	1
Învățămînt superior	44	192,8	87	44	164,5	71

Sursa: *Anuarul statistic 1981*, București, Direcția Generală de Statistică, 1982; *Revista de statistică*, nr. 3—4/1990.

Așa cum se observă, concomitent cu reducerea numărului unităților școlare s-a redus și numărul elevilor și studenților care reveneau

la 10 000 locuitori. Sub acest aspect România se situa la sfârșitul anului de învățămînt 1989—1990 printre ultimele țări din Europa.

Modificările de substanță care au urmat imediat după Revoluție au fost de natură să aducă îmbunătățiri în domeniul serviciilor de învățămînt sub aspectul formelor de pregătire și al accesului la aceste forme. Cu toate acestea, lipsa acută de cadre didactice continuă să fie o piedică în asigurarea unei prestații de calitate.

Regresul înregistrat în domeniul învățămîntului s-a resimțit și în perceperea calității acestuia. Dacă în anul 1980 $I_p=3,65$ — semnificînd un nivel satisfăcător — în 1990 pe eșantionul general s-a înregistrat un $I_p=3,42$, tinzînd spre „aproape nesatisfăcător”.

Categoriile socio-profesionale prezintă un indice de percepere a calității învățămîntului apropiat de cel al eșantionului general cu excepția categoriei maiștri-tehnicieni, care prezintă un indice $I_p=3,35$, probabil datorită regresului substanțial care s-a înregistrat în ultimii ani în domeniul învățămîntului postliceal tehnic și de maiștri.